

Syn legendy studenej vojny Francis Gary Powers jr. (57):

PAVOL VITEK • FOTO ARCHÍV AUTORA

Američan Francis Gary Powers junior (57) je synom pilota amerického letectva F.G. Powersa (†47), ktorého počas studenej vojny zostrelili pri prieskumnom lete nad Sovietskym zväzom. Okolnosti tohto zostrelu sú známe ako aféra U-2. Syn legendy studenej vojny zavítal do Prahy počas svojho prednáškového turné po Európe pri príležitosti 60. výročia prvej výmeny špiónov na moste v Berlíne. Historik Powers junior založil v roku 1996 neďaleko Washingtonu D. C. Múzeum studenej vojny a aktívne pracuje v správnych radách Múzea strategického letectva, vzdušného a kozmického priestoru a Múzea medzinárodnej špiónáže v USA. Stretli sme sa v hostinci na Malej strane neďaleko pražského Karlovho mosta, aby sme sa dozvedeli čosi viac, než to, čo sa povedalo a napísalo...

Otec sa nepovažoval za špióna

F.G. POWERS JUNIOR: V roku 1996 založil múzeum studenej vojny.

Špiónážne lietadlo Lockheed U-2

PREUKAZ PILOTA: Dodnes sa zachoval doklad totožnosti Powersa zo 60. rokov.

1955: Francis Gary Powers v uniforme vzdušných síl Spojených štátov.

Čo sa udialo 1. mája 1960

Po moskovskom Červenom námestí sa v radosnej sviatočnej nálade valí jeden pracovný kolektív za druhým. Je 1. máj roku 1960 a v Sovietskom zväze oslavujú Sviatok práce. Svoj ľud z tribúny Leninovho mauzólea pozdravuje Nikita Chruščov, líder krajiny budujúcej komunizmus. Na tvári mu chýba úsmev. Pred odchodom na manifestáciu sa dozvedel, že naprieč krajinou znovu letí vo výške 20 kilometrov nad zemou americké prieskumné lietadlo. Pre sovietske MIG-y je to privysoko. V priebehu manifestácie pristúpil k Chruščovovi maršál Birjuzov, veliteľ protivzdušnej obrany, a niečo mu šeptá. Nikita Sergejevič sa radosne usmieje a jeho nálada sa mimoriadne zlepší. V tomto okamihu tuší, že vo vrcholiacej studenej vojne dosiahli Sovieti veľký úspech...

VÝBUCH RAKETY

Čo sa vlastne v tendeň stalo? Z pakistanskej vojenskej základne v Pešaváre vzlietlo lietadlo U-2. „Dragon Lady“, ako stroj prezývali piloti, mal naplánovaný prelet naprieč ZSSR. Od Paľmíru až po polostrov Kola mal fotografovať sovietske vojenské a priemyselné zariadenia. Pristátie bolo plánované na leteckej základni v nórskom Bodø. U-2 riadil tridsaťročný Gary Powers. Sovietsku hranicu preletel o 5:36 neďaleko mesta Kirovabad v Tadžickej SSR. Zdokumentoval oblasť nad Magnitogorskom, Čeljabinskom a smeroval k Sverdlovsku (dnešný Jekaterinburg). Tu mu o 8:53 za chvostom lietadla vybuchla raketa protiletadlového systému S-75 Dvina. Pretlaková kabína s pilotom zostala neporušená. Lietadlo začalo padať, ale Powers zachoval chladnú hlavu. Vo výške 10-tisíc metrov opustil kabínu a po voľnom páde vo výške päť kilometrov aktivoval padák. Bezpečne pristál pri obci Kosulino v Sverdlovskej oblasti. Tu ho našli miestni kolchozníci chystajúci sa na oslavu Prvého mája. Pilota si najskôr pomýlili so svojim vlastným, no keď prehovoril v ne-

zrozumiteľnom jazyku, tak ho odzbrojili a previezli do kancelárie miestneho štátneho statku.

KONIEC OTEPLOVANIA

USA na incident neodpovedali do 3. mája. Piloti týchto letov organizovaných CIA boli vybavení ihlou nasiaknutou silným jedom. Bol to dobrovoľný prostriedok a pilot ho mohol použiť podľa vlastného uváženia v prípade zajatia. V dôsledku toho CIA predpokladalo, že pilot zahynul, inak by ho Chruščov použil ako dôkaz. V západných médiách sa začala vopred pripravená kampaň na tému, že Rusi sú posadnutí špiónážnou mániou, zničili zablúdené lietadlo NASA a zabili mierumilovného vedca. Vyhlásenie s týmto obsahom urobil aj americký prezident Dwight Eisenhower, ktorý dbal na povesť čestného človeka. V Moskve pre súdruha Chruščova nastal okamih triumfu. Siedmeho mája oznámil, že sovietska protivzdušná obrana zostrelila amerického špióna. Okrem toho bolo prezentované, že pilot je nažive. Moskva svetu predstavila, aký druh „meteorologického výskumu“ robila americká CIA nad územím ZSSR ostatné štyri roky. Američania už nemohli poprieť, že lietadlo bolo prieskumné. Eisenhower bol pristihnutý pri klamstve. Plánované stretnutie prezidenta USA a lídra ZSSR v sibírskom meste Irkutsk neďaleko jazera Bajkal bolo zrušené. Vznikajúce otepľovanie vo vzťahoch medzi oboma krajinami vystriedalo nové ochladenie. Samotný Gary Powers bol v Moskve po dvojdnovom verejnom súde, po priznaní viny, 19. augusta 1960 odsúdený na 10 rokov väzenia za špiónáž. Vo väznici si odsedel rok a pol. 10. februára 1962 ho v Berlíne na Glienicke moste vymenili za sovietskeho spravodajského dôstojníka Williama Fischera (alias Rudolfa Ivanoviča Abela).

DŮKAZ: Nikita Chruščov ukazuje fotografie vojenských a priemyselných objektov, ktoré údajne nafotil Francis Powers.

18. AUGUST 1960: Francis Gary Powers, obvinený zo špiónáže na moskovskom súde.

PO HAVÁRII: Trosky špiónážneho lietadla na ruskom území zachytené objektívom 1. mája 1960.

